

צילום: יואל ריזל

עיצוב פנים:
סטודיו יעקב אבישי
מיקום: שכונת גילה, ירושלים
שטח: 300 מ"ר

בין קודש לחומר

בשכונת גילה שבירושלים קם בית כנסת שהחל כחלום קטן, ולאחר שלוש שנות עבודה הפך למרחב שגורם לכל מי שנכנס בו לעצור לרגע. המעצב יעקב אבישי מספר על תיבה שגולפה מגוש שיש יווני, על תקרה שנולדה מתוך אילוץ והפכה לרעיון המרכזי של הפרויקט, ועל הדרך להעניק לקהילה מקום שהוא גם מסורתי וגם עכשווי

מאת: זוהר כהן אקסלרוד | **צילום:** יואל ריזל

”תקרה ישרה עוצרת את החלל במקום מסוים. תקרה כמו פה גורמת לחלל כאילו להתרומם. העין נמשכת כלפי מעלה.” אבישי מספר שההשפעה על חוויית התפילה מורגשת

אילוץ שהפך לרעיון המרכזי

התקרה בבית הכנסת מרשימה ביותר, היא לא ישרה אלא מכופפת בעדינות. איך זה נולד?

לדברי אבישי, הרעיון נולד דווקא מתוך אילוץ. הכיפה שמעל התיבה הייתה חשובה מאוד לקהילה, אבל כדי ליצור אותה בלי להנמיך את כל בית הכנסת בצורה משמעותית, נדרש פתרון אחר. “בהתחלה אמרתי שאנמיך רק את אזור הכיפה. וברגע שהנמכתי אותו, הייתי צריך להתיישר אליו עם תקרה כלשהי”, הוא משחזר. “אז הרמתי טלפון ללקוח ואמרתי לו, יש לי רעיון, אבל הוא יעלה יותר כסף מתקרה ישרה. הוא אמר לי, אין בעיה, לך על זה”. כך נולד הפתרון: לכופף את כל התקרה כלפי מעלה, בשני מישורים בו זמנית. “תקרה ישרה עוצרת את החלל במקום מסוים. תקרה כמו פה גורמת לחלל כאילו להתרומם. העין נמשכת כלפי מעלה.” אבישי מספר שההשפעה על חוויית התפילה מורגשת: “אני מקבל פידבקים כאלה, שיש איזושהי תנועת עין שנוצרת כלפי מעלה”.

משרביות שחוזרות בכל החלל

המשרביות מופיעות כמעט בכל פינה במבנה, מהתקרה ועד המעקות. מה הרעיון מאחוריהן?

דפוס המשרביות הפך למוטיב המאחד את כל בית הכנסת. הוא חוזר בתקרת האולם המרכזי ומעל עזרת הנשים, במעקה באורך של 13 מטרים ש”שתול” בתוך השיש, בעיטורי ארון

מה היה החלום שלהם?

”הם תמיד רצו משהו שדומה לבתי כנסת עתיקים, אבל לא שייראה עתיק. שייראה מודרני”, מסביר אבישי. “לעשות שילוב בין הדברים”. מתוך החלום הזה נולד עוד עיקרון מכונן: תיבה במרכז החלל, שאליה עולות שבע מדרגות, כמקובל בבתי כנסת ספרדיים. “ברוב בתי הכנסת היום לא בונים תיבה, כי היא תופסת שטח גדול מהאולם עצמו. כולם מנסים לדחוף כמה שיותר מתפללים. אבל כאן זה היה חשוב להם מאוד”.

תיבה שגולפה מגוש אבן יווני

ספר לנו על התיבה עצמה.

כאן אבישי מרחיב ביותר. התיבה כולה עשויה משיש טאסוס לבן, שהובא בגושים מהאי היווני טאסוס. “לקחנו ממש גוש ופיסלנו בתוכו את הצורות, מהפרחים שאחר כך נצבעו בזהב ועד כל העיגולים והפסים”, הוא מתאר. עיבוד האבן בוצע במכוונות חיתוך מדויקות, אחרי הכנת תוכניות מדוקדקות. “צריך להכין תוכניות מדויקות וברורות מאוד”, הוא אומר. “התיבה היא האלמנט שיושב במרכז בית הכנסת. פתחתי ממנה ציר מרכזי, ולפיו הגדרנו את כל שאר המידות בבית הכנסת, כדי לשמור על סימטריה בכל הכיוונים. לצורך העניין, גם אם לא היו קירות, הייתי יכול לבנות הכול רק מתוך הציר הזה”.

מי שנכנס לבית הכנסת בשכונת גילה עוצר. לא משנה כמה פעמים ביקר במקום. יעקב אבישי, מעצב הפנים שעיצב את המרחב, אומר שגם הוא, שמכיר את בית הכנסת על פה, נעצר בכל פעם מחדש. הפרויקט, שנמשך כשלוש שנים, הוא הפעם הראשונה שבה נדרש אבישי לתכנן בית תפילה, וההתמודדות איתו לקחה אותו למחוזות רחוקים מהעולם שבו הוא רגיל לעבוד, עולם של דירות פרטיות וחללי אירוח. הפעם הלקוח לא היה משפחה שמחפשת בית חלומות, אלא קהילה שלמה. וההצלחה אינה נמדדת רק ביופי, אלא בשאלה אם המקום יוכל להכיל בתוכו דורות של מתפללים.

מבית כנסת קטן מתחת לבית, לחלום שהתגשם

איך בכלל מגיעים לפרויקט של תכנון בית כנסת?

אבישי מספר שהפנייה הגיעה מרב מקומי בשכונת גילה ומבנו, שיחד הקימו לפני שנים בית כנסת קטן וצנוע מתחת לביתם. “עם הזמן התחילו להגיע אנשים, והתגבשה קהילה סביב אותו בית כנסת קטנטן”, הוא מספר. הקהילה גדלה, קיבלה הקצאת קרקע, ויצאה לדרך להקמת מבנה של ממש. חלק מהמימון הגיע דווקא ממכירת דירה של בני המשפחה. “הם מכרו דירה כדי לממן חלק מעלויות הבנייה”, אומר אבישי. “עד כדי כך זה היה חשוב להם”.

חלק
מהספסלים
פונים
למזרח,
כמקובל,
וחלק פונים
זה אל
זה, לכיוון
התיבה.
זה יוצר
תחושת
קהילתיות,
סוג של
חיבור בין
האנשים

האור כשותף בתכנון

מה מיוחד בחלונות ובתכנון האור?

החלונות תוכננו לפי כיווני השמש. "אחד האתגרים הגדולים בבתי כנסת הוא ליצור הצללה בלי להיעזר בוילונות, שפשוט לא עובדים אסתטית במרחב כזה", מסביר אבישי. הפתחים תוכננו בהתייחס למסלול השמש לאורך היום, כך שהחלל נהנה מאור טבעי רב, תוך צמצום חדירה ישירה של קרני שמש וסנוור באזורי הישיבה. "המתפללים לא יקבלו סנוור בשום שעה ביום, וגם כשהתאורה כבוי, נכנס אור יום, אבל לא באופן מסנוור". האור הטבעי, הוא מוסיף, גם מדגיש את זהב המשרביות. תשומת הלב לפרטים נמשכת גם בתאורה המלאכותית: "באזורים מסוימים רציתי להדגיש את הזהב, אז נתתי גוון אור חם יותר. באזורים אחרים חשוב היה לי שמי שקורא בסידור יראה את האותיות בבירור, בלי שזה יעיף את העיניים".

רגע הכניסה: השתהות והשתאות

איזו תחושה רצית ליצור בכניסה?

בניגוד לעושר של האולם המרכזי, הכניסה לבית הכנסת מינימליסטית ורגועה במכוון, מעבר עץ עם ספריות משני צדדיו.

הקודש בהגדלה, ואפילו בחוץ, במעקות המבנה, שם הדפוס צבוע בשחור. "יצרנו אחידות", מסביר אבישי. "המשרביות מתחילות מצורה אחת, וזאת חוזרת על עצמה בתקרה, במעקות, בכל מקום". גם קיר המזרח, משני צדי ארון הקודש, בנוי משני סוגי אבן בדפוס מעגלי שמסתיים בקשת, ומתכתב עם אותה שפה עיצובית.

עזרת נשים כמקום של כבוד

איך תוכננה עזרת הנשים?

"התקרה של עזרת הגברים, ושל עזרת הנשים, זו אותה תקרה בדיוק", מדגיש אבישי. "המטרה הייתה לחבר בין החללים. זה היה חשוב מאוד לראש הקהילה, ואני התחברתי לזה מייד. מבחינת הפרדה פונקציונלית אינה צריכה ליצור היררכיה אדריכלית. עזרת הנשים הייתה צריכה לקבל את אותה רמת תכנון, חומריות ופירוט, בדיוק כמו עזרת הגברים. יש בתי כנסת שבהם עזרת הנשים נראית כאילו בסוף הבנייה משהו פשוט הוסיף עוד חלק. כאן זה קיבל מקום מרכזי". המעקה שמלווה את עזרת הנשים הוא המשך ישיר של דפוס המשרביות, ולדברי אבישי, דווקא ממנה נשקף המבט היפה ביותר על המרחב: "מהעזרה רואים את כל העוצמה, את ארון הקודש, את התיבה, מלמעלה. אלה, לדעתי, הזוויות הכי יפות בבית הכנסת".

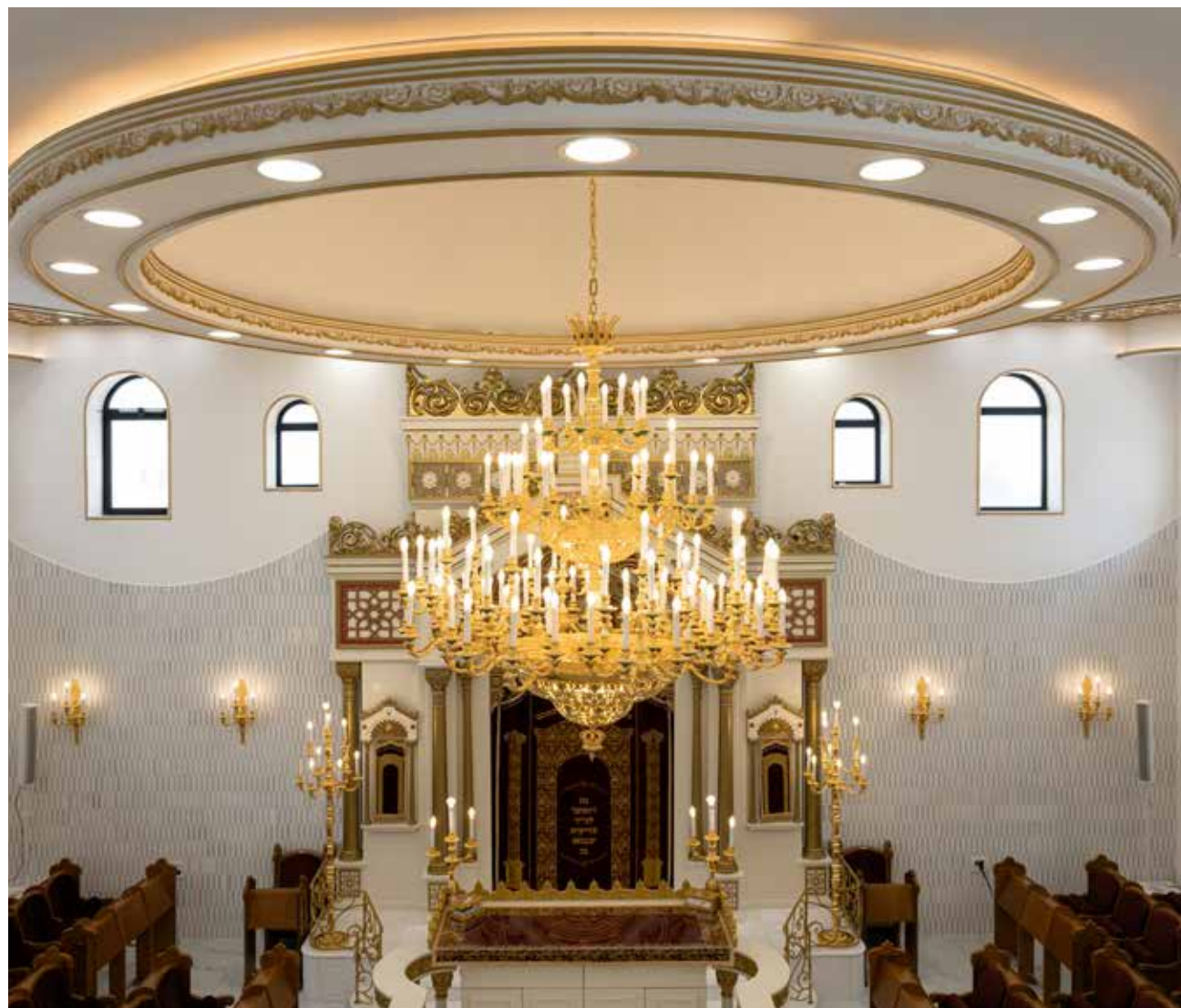
להתעלם ממנו: "יופי הוא כמובן דבר סובייקטיבי, אבל היה חשוב לי ליצור חלל בעל נוכחות - כזה שאי אפשר לעבור דרכו באדישות".

הדובדבן שבקצפת

יש פרט אחד בפרויקט שנוגע בך במיוחד?

אבישי לא מהסס. "דווקא סידור הספסלים. היו לנו הרבה התלבטויות, אבל בסוף חלק מהספסלים פונים למזרח, כמקובל,

"בניגוד לבתי כנסת אחרים, המשמשים גם כבית מדרש, פה מדובר בבית תפילה בלבד", מספר אבישי. "אין ספריות בתוך האולם עצמו, יש ספריות בכניסה, ומי שמתפלל יכול לקחת מהן סידור וחומש, ולהחזיר בסיום". המעבר השקט הזה הוא חלק מתכנון מכוון של החוויה. "אתה נכנס דרך כניסה רגועה יחסית, ואז נעצר מול התיבה. היה חשוב לי שמי שנכנס יעצור לרגע. גם אני, שמכיר את המקום על פה, נעצר כל פעם מחדש. יש שם רגע של השתהות והשתאות". אבישי מוסיף שגם מי שלא מתחבר אסתטית למקום, לא יכול

וחלק פונים זה אל זה, לכיוון התיבה. זה יוצר תחושת קהילתיות, סוג של חיבור בין האנשים". מה שנגע בו במיוחד הוא הפתרון שנתן מענה גם לקהילה הקבועה וגם לאורחים. "כל מתפלל יודע בדיוק איפה מקומו הקבוע. ובכניסה, מימין ומשמאל, יצרנו שורות מיוחדות לאורחים, כדי שמי שמגיע לא ירגיש שהוא הולך לאיבוד, ולא יצטרך לחפש איפה לשבת. בסופו של דבר, הסידור של הספסלים הוא אולי אחת ההחלטות הכי פחות ראוותניות בפרויקט, אבל אחת החשובות בו. האדריכלות לא רק מכוונת את המבט אל התיבה - היא גם מכוונת את האנשים זה אל זה". לדבריו, זה בדיוק מה שהקהילה ביקשה: חיבור פנימי חזק, לצד הכנסת אורחים אמיתית.

איזון בין לבן לזהב

איך שומרים על איזון בין מסורתי למודרני, בלי לפנות לכיוון אחד?
"אם שמים לב, הצבעים הדומיננטיים בפרויקט הם לבן וזהב", אומר אבישי. "הלבן משדר ניקיון ושקט, הזהב מביא נוכחות ועושר, ומושך לכיוון העתיק והמפואר. המתח ביניהם הוא מה שיוצר את האיזון". נגיעות אדום ובורדרו נבחרו בקפידה, כדי להוסיף אנרגיה. "נגיעות האדום והבורדרו מכניסות לחלל שכבה נוספת של חום וחיוניות. היה חשוב לי שבית הכנסת ישמור על תחושת רוגע, אבל לא יהפוך לחלל מונוכרומטי או סטטי". ההתלבטויות הגדולות ביותר, הוא מספר, נגעו דווקא לכמות: "כל הזמן היה פיתוי להוסיף עוד צבע, עוד זהב. ההחלטות הקשות היו איפה לעצור".

עזרת הנשים הייתה צריכה לקבל את אותה רמת תכנון, חומריות ופירוט, בדיוק כמו עזרת הגברים. יש בתי כנסת שבהם עזרת הנשים נראית כאילו בסוף הבנייה מישוהו פשוט הוסיף עוד חלק. כאן זה קיבל מקום מרכזי

”היה חשוב לי
שבית הכנסת
ישמור על תחושת
רוגע, אבל לא
יהפוך לחלל
מונוכרומטי. כל
הזמן היה פיתוי
להוסיף עוד
צבע, עוד זהב.
ההחלטות הקשות
היו איפה לעצור”

תכנון עבור קהילה, לא רק עבור חלל

מה ההבדל, מבחינתך, בין תכנון בית כנסת לתכנון דירה או פרויקט מסחרי?

”בבית פרטי או בפנטהאוז, מהר מאוד המעצב עצמו הופך לסיפור. בבית כנסת, המעצב הוא לא הסיפור המרכזי, הקהילה היא הסיפור”, אומר אבישי. “אני מתכנן עבור מסורת, עבור מקום שאנשים מרגישים בו את הקדושה. אני לא יכול להרשות לעצמי לעשות משהו רק כי בא לי. אני צריך לקחת בחשבון שקהילה שלמה תחיה כאן עשרות שנים קדימה”. גם הבחירות המעשיות ביותר, הוא מוסיף, נבעו מהתפיסה הזאת: דווקא בספסלים בחרתי לעבוד עם מערכת מוכחת המיועדת לשימוש ציבורי אינטנסיבי. בבית כנסת שחי מדי יום במשך עשרות שנים, עמידות, תחזוקה ואחריות הן חלק בלתי נפרד מהעיצוב. “זה לא המקום להמציא את הגלגל. מישהו צריך

לקחת אחריות על זה לאורך שנים”.

תחושת סיפוק, וחלום להמשיך

עם איזו תחושה סיימת את הפרויקט?

”אני נמצא בפרויקט הזה שלוש שנים”, אומר אבישי. “ביום הצילומים פניתי יום שלם, ובאמת נהייתי מכל רגע. התחושה האישית היא סיפוק גדול, בייחוד כשאני רואה שכל מי שנכנס מתפעל. לא ראיתי אף אחד שפשוט עבר ליד בסופו של דבר, אבישי אינו מודד את הצלחת הפרויקט במספר האלמנטים שתכנן או בכמות האבן והזהב שנכנסו אליו. המדד שלו פשוט יותר: הרגע שבו אדם נכנס פנימה ועוצר. “רציתי ליצור מעבר מהרחוב אל מקום אחר. רגע שבו אתה נכנס, מרים את המבט ומשתהה. אם האדריכלות מצליחה לגרום לזה לקרות עוד לפני שהחלה התפילה - מבחינתי היא עשתה את שלה”.

נעים להכיר, יעקב אבישי

יעקב אבישי הוא מעצב פנים ומייסד סטודיו יעקב אבישי, סטודיו לתכנון ועיצוב פנים המתמחה בפרויקטים פרטיים, מסחריים, חללי אירוח ופרויקטים ציבוריים. הסטודיו מלווה פרויקטים משלב הקונספט והתכנון הראשוני, דרך תכנון מפורט, בחירת חומרים, פרטי נגרות ומסגרות, תאורה וריהוט ועד לליווי הביצוע, בשיתוף פעולה עם בעלי מלאכה, יצרנים וספקים מישראל ומאירופה.

עבודת הסטודיו מתאפיינת בחיפוש אחר האיזון שבין רעיון אדריכלי ברור, חומריות מדויקת ופרטי ביצוע מוקפדים. עבור אבישי, החומר אינו שכבת גמר המתווספת בסוף התהליך, אלא חלק מהרעיון שממנו האדריכלות נוצרת.

טלפון: 054-2118681

אימייל: YAACOV@YAACOVAVISHAI.COM

אינסטגרם: INSTAGRAM.COM/YAACOVAVISHAI

אתר: YAACOVAVISHAI.COM